

ficantur; alia autem puerorum, qui non sanctificantur secundum proprium actum fidei, sed secundum fidem parentum vel Ecclesie. Prima autem sanctificatio est perfectior quam secunda; sicut actus est perfectior quam habitus, et quod est per se, eo quod est per aliud. Cum ergo sanctificatio Christi fuerit perfectissima (quia sic sanctificatus est, ut esset aliorum sanctificator), consequens est quod ipse secundum proprium motum liberi arbitrii in Deum fuerit sanctificatus, qui quidem motus liberi arbitrii est meritorius. Unde consequens est quod in primo instanti suæ conceptionis Christus meruerit.

Ad primum ergo dicendum, quod liberum arbitrium non eodem modo se habet ad bonum et ad malum. Nam ad bonum se habet per se et naturaliter; ad malum autem se habet per modum defectus, et præter naturam. Sicut autem Philosophus dicit, in secundo de Cælo¹, posterius est quod est præter naturam, eo quod est secundum naturam; quia id, quod est præter naturam, est quædam excisio ab eo quod est secundum naturam. Et ideo liberum arbitrium creaturæ in primo instanti creationis potest moveri ad bonum merendo, non autem ad malum peccando, si tamen natura sit integra.

Ad secundum dicendum, quod illud, quod homo habet in principio suæ creationis secundum communem naturæ cursum, est homini naturale; nihil tamen prohibet quin aliqua creatura in principio suæ creationis aliquod beneficium gratiæ a Deo consequatur. Et hoc modo anima Christi in principio suæ creationis consecuta est gratiam, qua posset mereri; et ea ratione gratia illa, secundum quamdam similitudinem dicitur fuisse illi homini naturalis, ut patet per Augustinum, in Enchirid.²

Ad tertium dicendum, quod nihil prohibet idem esse alicujus ex diversis causis. Et secundum hoc Christus gloriam immortalitatis, quam meruit in primo instanti suæ conceptionis, potuit etiam posterioribus actibus et passionibus mereri, non ut esset sibi magis debita, sed ut sibi ex pluribus causis deberetur.

COMMENTARIUS.

1. Creatura rationalis in instanti suæ creationis, usu rationis divinitus accepto, peccare non potest. — Quæstionem hujus articuli sub eisdem terminis tractavi supra, citato loco;

¹ Tex. 18, tom. 2.

² Cap. 40, a med., tom. 3.

discursum autem D. Thomæ specialiter exposui, tractando an Christus meruerit gloriam animæ suæ. Unde circa hunc textum animadvertendum tantummodo occurrit verbum D. Thomæ notatione dignum, in solutione ad 1. Cum enim docuisset (quod in ejus schola frequens est, et satis verisimile) liberum arbitrium creaturæ, licet in primo instanti suæ creationis possit libere operari bene merendo, non tamen peccando; cum hoc, inquam, docuisset, addidit limitationem dicens: *Si tamen natura sit integra*. Quod verbum nec Cajetanus, nec alii interpretes ponderarunt, et quamvis multum de illo cogitaverim, nihil inveni quod sensum ac mentem D. Thomæ attingere videatur. Primo ergo, si natura integra contra lapsam (ut solet) distinguatur, non habet locum illa limitatio in Angelica natura; illa enim non potest non esse integra in primo instanti suæ creationis; quia nec est capax originalis peccati (ut per se constat), neque actualis pro illo instanti, secundum D. Thomam. Nec etiam accommodari potest ad humanam naturam, primum, quia etiam homo lapsus non potest in primo instanti suæ creationis peccare, cum naturaliter tunc non possit ratione uti. Quod si divinitus illuminetur, non poterit, etiam in eo instanti quo a Deo illuminatur, peccare, tum quia illuminatio illa esset a Deo, et non esset libera; unde non posset esse talis, quæ ad peccandum induceret; tum etiam quia non minus tale peccatum tribueretur auctori naturæ, quam peccatum commissum ab Angelo in primo instanti. Quid enim refert quod natura sit lapsa, si in primo instanti operatur quasi naturaliter ducta, et gubernata ab auctore naturæ? Et hæc ratio in universum probat de homine miraculose creato a Deo cum usu rationis, in quocunque statu creetur, sive in gratia, sive in natura integra, sive in puris naturalibus.

2. Dici fortasse posset D. Thomam sub primo instanti creationis comprehendisse primum instans, quo homo pervenit ad usum rationis, in quo homo lapsus peccare potest, quia jam a se, et non tantum ab auctore naturæ moveri censetur. Sed, esto hoc verum sit (quod non est hoc loco examinandum), non satisfacit, quia eadem ratione dici posset, hominem natum et educatum in natura integra, potuisse peccare in primo instanti quo pervenit ad usum rationis. Quare dicere quis posset non fuisse D. Thomam usum ea voce, *natura integra*, in illa usitata significatione, qua a natura lapsa vel pura separatur, sed

dicere voluisse, liberum arbitrium non posse peccare in primo instanti, *si natura sit integra*, id est, si habeat a suo auctore auxilium, et providentiam sibi pro illo instanti debitam. Sed neque hoc mihi satisfacit. Tum quia est inusitata illa significatio vocis. Tum etiam quia nunquam D. Thomas poneret sub conditione, quod existimabat nulla ratione posse deesse. Unde suspicor illam vocem vel casu excidisse, vel fortasse aliunde, verbi gratia, ex marginali notatione alicujus, aliorum errore in textum irrepisse. Cujus indicium esse potest, quod cum pluribus aliis locis idem argumentum cum eadem solutione pertractaverit, simpliciter et absque ulla limitatione ubique responderit, ut videre licet 1 p., q. 63, art. 5, ad 3; et in 3, d. 18, q. unica, art. 3, ad 4, et q. 29 de Veritate, art. 8, ad 2.

3. Ultimo cavenda est notatiuncula Cajetani, quod sacramenta non conferant gratiam eis qui absque actuali attentione et devotione illa suscipiunt. Est enim hæc falsa doctrina, ut suo loco latius dicemus.

ARTICULUS IV.

Utrum Christus fuerit perfectus comprehensor in primo instanti suæ conceptionis¹.

1. Ad quartum sic proceditur. Videtur quod Christus non fuerit perfectus comprehensor in primo instanti suæ conceptionis. Meritum enim præcedit præmium, sicut et culpa pœnam. Sed Christus in primo instanti suæ conceptionis meruit, sicut dictum est². Cum ergo status comprehensoris sit principale præmium, videtur quod Christus in primo instanti suæ conceptionis non fuerit comprehensor.

2. Præterea, Dominus dicit, *Luc. ultim.*: *Hæc oportuit Christum pati, et ita intrare in gloriam suam. Sed gloria pertinet ad statum comprehensoris. Ergo Christus non fuit in statu comprehensoris in primo instanti suæ conceptionis, quando adhuc nullam sustinuerat passionem.*

3. Præterea, illud quod non convenit nec homini nec Angelo, videtur esse proprium Deo, et ita non convenit Christo secundum quod homo. Sed semper esse beatum, non convenit nec homini nec Angelo; si enim fuissent conditi beati, postmodum non peccassent. Ergo

¹ Locis sup., art. 3, adductis.

² Art. præc.

Christus, secundum quod homo, non fuit beatus in primo instanti suæ conceptionis.

Sed contra est quod dicitur in Psalm. 64: Beatus quem elegisti et assumpsisti; quod secundum Glos.¹ refertur ad humanam naturam Christi, quæ assumpta est a Verbo Dei in unitatem personæ. Sed in primo instanti conceptionis fuit assumpta humana natura a Verbo Dei in unitatem personæ. Ergo in primo instanti suæ conceptionis Christus, secundum quod homo, fuit beatus, quod est esse comprehensorem.

Respondeo dicendum, quod (sicut ex dictis patet²) non fuit conveniens ut Christus in sua conceptione acciperet gratiam habituales tantum absque actu; accepit enim gratiam non ad mensuram, ut supra habitum est³. Gratia autem viatoris cum sit deficiens a gratia comprehensoris, habet mensuram minorem respectu gratiæ comprehensoris. Unde manifestum est, quod Christus, in primo instanti suæ conceptionis, accepit non solum tantam gratiam quantum comprehensores habent, sed etiam omnibus comprehensoribus majorem. Et quia gratia illa non fuit sine actu, consequens est quod actu fuerit comprehensor, videndo Deum per essentiam clarius cæteris creaturis.

Ad primum ergo dicendum, quod (sicut supra dictum est⁴) Christus non meruit gloriam animæ, secundum quam dicitur comprehensor, sed gloriam corporis, ad quam per suam passionem pervenit.

Unde patet responsio ad secundum.

Ad tertium dicendum, quod Christus, ex hoc quod fuit Deus et homo, etiam in sua humanitate habuit aliquid præ cæteris creaturis; ut, scilicet, statim a principio esset beatus.

D. Thomæ littera nulla indiget expositione; solum notatiuncula Cajet. corrigenda est. Docet enim gratiam viatoris semper esse intensiorem gratia comprehensoris, de qua re diximus supra, cum de prima sanctificatione Virginis ageremus, et in materia de charitate latius disputatur.

¹ Aug., hoc loco Psal. 64, tom. 8.

² Art. præc.

³ Q. 7, art. 9, 10 et 12.

⁴ Q. 19, art. 3.

QUÆSTIO XXXV.

DE NATIVITATE CHRISTI, IN OCTO ARTICULOS DIVISA.

Consequenter post Christi conceptionem agendum est de ejus nativitate. Et primo, quantum ad ipsam nativitatem. Secundo, quantum ad nativitatis manifestationem.

Circa primum quærentur octo.

Primo, utrum nativitas sit naturæ vel personæ.

Secundo, utrum Christo sit attribuenda alia nativitas præter æternam.

Tertio, utrum secundum nativitatem temporalem B. Virgo sit mater ejus.

Quarto, utrum debeat dici mater Dei.

Quinto, utrum Christus, secundum duas filiationes, sit filius Dei Patris, et Virginis matris.

Sexto, de modo nativitatis.

Septimo, de loco.

Octavo, de tempore nativitatis.

Objectio. — *Responsio.* — Circa titulum hujus quæstionis adnotare oportet, duplicem posse distingui hominis nativitatem; aliam in utero, de qua Matth. 1 dicitur: *Quod in ea natum est, de Spiritu Sancto est*; aliam extra uterum, de qua ibidem cap. 2 dicitur: *Cum natus esset Jesus in Bethleem Judæ.* Inter quas magna differentia intercedere videtur. Quia nativitas in utero consistit in substantiali hominis generatione; at vero nativitas extra uterum, solum in quodam motu locali, vitali modo effecto, quo mater a se filium separat, et quasi per se constituit. D. Thomas ergo in hac quæstione (ut recte Cajet. advertit) de utraque nativitate disputat; in quinque prioribus articulis, de illa præsertim quæ est in utero; in tribus vero posterioribus, de alia quæ fit extra uterum. Dices, jam D. Thomam egisse de conceptione, quæ nihil aliud esse videtur quam nativitas in utero. Respondet Cajetanus hæc duo inter se differre, nam conceptio in hoc consistit, quod mater intra se capit quod generandum est, nativitas vero est via ad naturam. Quæ differentia magis vocum etymologiam quam rerum diversitatem explicat. Propria ergo differentia est, quod conceptio complectitur totam illam actionem qua corpus prolis formatur, et usque ad instans generationis organizatur ac disponitur; nativitas vero in utero proprie signifi-

cat substantialem actionem qua animus unitur corpori, ut generetur homo; quæ duo licet in Christo Domino simul duratione effecta sint, tamen secundum se diversam rationem habent, et conceptio nativitatem antecedit. Ideo D. Thomas convenienti ordine, postquam de conceptione disseruit, de nativitate dicere aggreditur, et prius de nativitate in utero, quia alteram antecedit. Omnia vero disputat sub communi voce nativitatis, quia multa sunt utrique nativitati communia, et servata utriusque ratione eis possunt accomodari.

ARTICULUS I.

Utrum nativitas sit naturæ vel personæ¹.

1. Ad primum sic proceditur. Videtur quod nativitas naturæ conveniat magis quam personæ. Dicit enim Augustinus, in lib. de Fide ad Petrum²: *Natura æterna atque divina non posset concipi et nasci ex humana natura, nisi secundum veritatem humanæ naturæ. Si igitur divinæ naturæ convenit concipi et nasci ratione humanæ naturæ, multo magis convenit humanæ naturæ.*

2. Præterea, secundum Philosophum, 5 Metaph.³, nomen naturæ a nascendo sumptum est. Sed determinationes fiunt secundum similitudinis convenientiam; ergo videtur quod nativitas magis pertineat ad naturam, quam ad personam.

3. Præterea, illud proprie nascitur, quod per nativitatem incipit esse. Sed per nativitatem Christi non incepit esse persona Christi, sed ejus humana natura. Ergo videtur quod nativitas proprie pertineat ad naturam, non ad personam.

Sed contra est quod Damasc. dicit, in 3 lib.⁴: *Nativitas hypostasis est, non naturæ.*

Respondeo dicendum, quod nativitas potest attribui alicui dupliciter: uno modo, sicut subjecto; alio modo, sicut termino. Sicut subjecto quidem attribuitur ei quod nascitur, hoc autem proprie est hypostasis, non natura. Cum enim nasci sit quoddam generari, sicut generatur aliquid ad hoc quod sit, ita nascitur aliquid ad hoc quod sit. Esse autem proprie est rei subsistentis; nam forma, quæ non subsistit, dicitur esse solum quia ea aliquid est; persona

¹ 3, d. 8, art. 2.

² Cap. 2, in med., tom. 3.

³ Text. 5, tom. 3.

⁴ C. 6, paulo a princip.

autem vel hypostasis significatur per modum subsistentis; natura autem significatur per modum formæ, in qua aliquid subsistit. Et ideo nativitas, tanquam subjecto nascenti, proprie attribuitur personæ, vel hypostasi, non naturæ. Sed sicut termino attribuitur nativitas naturæ; terminus enim generationis et cuiuslibet nativitatis est forma; natura autem per modum formæ significatur. Unde nativitas dicitur esse via in naturam, ut patet per Philosophum, 2 Phys.¹; terminatur enim naturæ intentio ad formam, seu naturam speciei.

Ad primum ergo dicendum, quod propter identitatem, quæ in divinis est inter naturam et hypostasim, quandoque natura ponitur pro persona vel hypostasi. Et secundum hoc dicit Augustinus², naturam divinam esse conceptam et natam, quia, scilicet, persona Filii est concepta et nata, secundum humanam naturam.

Ad secundum dicendum, quod nullus motus seu mutatio denominatur a subjecto quod movetur, sed a termino motus a quo speciem habet. Et propter hoc nativitas non denominatur a persona quæ nascitur, sed a natura, ad quam nativitas terminatur.

Ad tertium dicendum, quod natura, proprie loquendo, non incipit esse, sed magis persona incipit esse in aliqua natura; quia (sicut dictum est³) natura significatur ut quo aliquid est; persona autem significatur ut quæ habet esse subsistens.

COMMENTARIUS.

1. Quæstio hæc philosophica potius est quam Theologica, cum non solum ad Christi, sed etiam ad omnium hominum, imo ad rerum omnium generationem pertineat; merito tamen a D. Thom. præmissa est, quoniam verus ac proprius modus loquendi de Christi nativitate ex illa plurimum pendet. Respondet ergo D. Thom., dupliciter nativitatem alicui tribui, ut subjecto, scilicet, vel termino. Priori modo dicit nativitatem pertinere ad hypostasim, quia illa est quæ et generatur et nascitur; posteriori autem modo inquit nativitatem tribui naturæ, quia est veluti forma integra suppositi.

2. *Objectio.* — *Responsio.* — *Subjectum nativitatis seu generationis materice primæ.* —

¹ Text. 14, tom. 2.

² Loco cit. in argum.

³ In corp. art.

Sed occurrit duplex difficultas. Altera communis, quia potius integer terminus nativitatis est homo, sicut terminus calefactionis potius est calidum; subjectum autem solum est quædam pars naturæ, scilicet, materia prima; illa enim est subjectum generationis, ut constat ex 1 et 5 Phys. Altera est propria Christi Domini, in quo persona non potuit esse subjectum nativitatis creatæ, quia cum hæc nativitas sit mutatio quædam, non potest inesse in persona immutabili; inest ergo in sola natura; ergo illi tribuenda est tanquam nativitatis subjecto. Ad priorem difficultatem nonnulli recentiores contentiose negant materiam primam esse subjectum in quo nativitas inhæret, sed personam vel hypostasim. Sed hæc sententia neque apta est ad explicandam Theologicam difficultatem, quia (ut supra argumentabamur) in Christo Domino necesse est nativitatem inhære in natura, sive ratione materiæ, sive ratione totius naturæ, quod ad præsentem D. Thomæ quæstionem nihil refert; neque etiam est in philosophia admodum verisimilis. Nam repugnat Aristot., citatis locis, et 1 de Generat., c. 13, ac 12 Metaph., c. 2, ac D. Thom. et omnibus antiquis expositoribus. Ac denique repugnat rationi; nam, sicut in mutatione accidentaria, subjectum, cui inhæret mutatio, est illud quod utrique termino subicitur, ita in substantiali mutatione, qualis est generatio seu nativitas, subjectum, cui mutatio inhæret, est id quod sub utraque forma manet; hoc autem est materia a qua altera forma expellitur, et in quam altera inducitur, vel, si materialis sit, ex ea educitur. In ea enim actione, quæ in materia vel circa materiam versatur, inducendo, vel educendo substantialem formam, tota generatio consistit.

3. *Cajetan.* — *In generatione aliud subjectum denominationis, aliud inhæSIONIS.* — Melius ergo Cajetanus distinguit, aliud esse subjectum denominationis, aliud inhæSIONIS, atque generationem inhære materiæ, denominare vero suppositum; quæ doctrina in philosophia satis vulgaris est. Addere vero oportet aliam etiam vulgarem distinctionem duplicis termini mutationis, seu generationis, nimirum integri, seu ut quod, et formalis, sive ut quo; prior est suppositum seu compositum; posterior vero est forma, si physice; vel natura, si metaphysice loquamur. D. Thomas igitur in hoc textu per terminum aperte intelligit formalem terminum ut quo, terminum

autem completum, seu *ut quod*, vocavit nativitatis subjectum. Dicit enim esse subjectum, quod nascitur, et hoc vere dixit esse ipsum suppositum, ut in ea natura subsistit, quæ est talis nativitatis terminus formalis, quia generatio est via quædam et tendentia ad esse, et ideo proprie denominat id quod per se est, seu quod habet esse; hujusmodi autem est homo, non humanitas, et ita manet expedita utraque difficultas, quæ de subjecto inhæSIONIS procedebat.

4. Constat etiam ex iis totam hanc quæstionem magis ad modum loquendi, quam ad rem spectare. Nam in re satis constat, in quo recipiatur generatio, et quid per illam fiat; modus autem loquendi D. Thomæ est sine dubio verus ac proprius, et non solum philosophiæ consentaneus, sed et in Theologia necessarius. Propter hanc enim causam confitemur hominem et Deum natum esse de Virgine, et unum Filium a Patre; negamus tamen divinitatem esse natam. Unde Gabriel, et alii, qui humanitatem vel partes ejus dicunt natas esse de Virgine, impropriissime loquuntur, et vix possunt rationem reddere, cur divinitas etiam genita vel nata dici non possit. De qua re diximus plura in superioribus, circa q. 1 et 2 D. Thomæ.

5. Hæc, quæ dicta sunt, ad nativitatem in utero proprie pertinent; accommodari vero possunt ad eam quæ est extra uterum, observando nonnulla, in quibus differunt. Primum enim, cum hæc nativitas locali motu perficiatur, inde fit ut subjectum cui inhæret, sit totum compositum, quod nascitur. Supponit enim hæc nativitas suppositum jam constitutum ac genitum, quod per se primo expellitur, seu ex utero matris egreditur. Solum est circa hoc notanda differentia inter Christum et reliquos homines; hi enim cum nascuntur, omnino tam in supposito, quam in natura de loco ad locum transferuntur; at vero in Christo, quia suppositum secundum se ubique est et immutabile, licet nasci, sicut ambulare dicatur ratione naturæ, tamen secundum se revera non transit de loco in locum, sed tantum secundum assumptam naturam. Unde fit ut in aliis hominibus hæc nativitas adæquate inhæreat in toto supposito, seu composito ex natura et subsistentia, in Christo vero solum in humanitate insit. Et hoc sensu etiam de hac nativitate in Christo verum est, suppositum esse subjectum denominationis ejus, non vero inhæSIONIS, nisi eo modo quo ea quæ inhærent naturæ, pos-

sunt dici inhætere supposito media natura. Denominat autem hæc nativitas solum suppositum, quamvis alias motus localis soleat etiam partem denominare, quia, licet nativitas hæc motu locali perficiatur, consideratur tamen ut complementum quoddam generationis substantialis, et quasi via quædam ad constituendum individuum quoddam per se distinctum, et a matre separatum, et eadem de causa non consideratur locus, aut ubi, tanquam formalis terminus ejus, sed ipsa natura (a qua nativitas dicta est) quatenus est distincta a matre, seu ab utero ejus, et ut sic est quid constituens hominem omnino ac per se a sua causa distinctum, qui ut sic est integer terminus ejusdem nativitatis, et denominationis subjectum, ut diximus.

6. In primo argumento attingit D. Thom. materiam de communicatione idiomatum, quærens an divinitas possit dici nata vel concepta ex Virgine, propter quædam verba Augustini, seu potius Fulgentii, lib. de Fide ad Petr., c. 2; et merito dicit illam locutionem esse impropriam et pie explicandam, ubi fuerit inventa, de qua re diximus plura, q. 16. Hinc vero inferunt aliqui etiam hanc esse impropriam: *Divinitas est incarnata*. Sed errant, est enim illa locutio frequenter a Patribus usurpata, et in variis Conciliis probata, quia incarnari proprie significat carni uniri, et divinitas, quamvis non sit ex femina nata, vere tamen ac proprie est carni unita in Verbi persona. De qua re plura in citato loco.

ARTICULUS II.

*Utrum attribuenda sit Christo aliqua nativitas temporalis*¹.

1. *Ad secundum sic proceditur. Videtur quod Christo non sit attribuenda aliqua nativitas temporalis. Nasci enim est velut quidam motus rei non existentis antequam nascatur, id agens beneficio nativitatis, ut sit. Sed Christus ab æterno fuit. Ergo non potuit temporaliter nasci.*

2. *Præterea, illud quod est in se perfectum, nativitate non indiget. Sed persona Filii Dei ab æterno fuit perfecta. Non ergo indiget temporali nativitate. Et ita videtur quod non sit temporaliter natus.*

3. *Præterea, nativitas proprie personæ con-*

¹ 2, d. 14, q. 1, art. 2, ad 4; et 3, d. 8, a. 4, q. 1; et de Uni., art. 3, ad 6.

venit. Sed in Christo est una tantum persona. Ergo in Christo est tantum una nativitas.

4. *Præterea, quod duabus nativitatibus nascitur, bis nascitur. Sed hæc videtur esse falsa: Christus est bis natus, quia nativitas ejus, quæ de Patre est natus, interruptionem non patitur, cum sit æterna, quod tamen requiritur ad hoc adverbium, bis. Ille enim dicitur bis currere, qui cum interruptione currit. Ergo videtur quod in Christo non sit ponenda duplex nativitas.*

Sed contra est quod Damasc. dicit in 2 lib.¹: Confitemur duas Christi nativitates: unam, quæ est ex Patre, æternam; et unam, quæ est in ultimis temporibus, propter nos.

Respondeo dicendum, quod (sicut dictum est²) natura comparatur ad nativitatem, sicut terminus ad motum, vel mutationem. Motus autem diversificatur secundum diversitatem terminorum, ut patet per Philosophum, in 5 Phys.³; in Christo autem sunt due naturæ, divina scilicet et humana, quarum unam accepit ab æterno a Patre, alteram accepit temporaliter a matre. Et ideo necesse est attribuere Christo duas nativitates: unam, quæ æternaliter natus est a Patre, aliam, quæ temporaliter natus est a matre.

Ad primum ergo dicendum, quod hæc fuit objectio cujusdam Feliciani hæretici, quam Augustinus, in lib. contra Felician.⁴ sic solvit: Pingamus, inquit, sicut plerique volunt, esse in mundo animam generalem, quæ sic ineffabili motu semina cuncta vivificet, ut non sit concreta cum genitis, sed vitam præstet ipsa gi-gnendis. Nempe cum hæc in utero, passibilem materiam ad usus suos formatura, perce-nerit, unam facit secum esse personam ejus rei, quam non eandem constat habere substantiam; et fit operante anima, et patiente materia, ex duabus substantiis unus homo. Sicque animam nasci fatemur ex utero, non quia antequam nasceretur, quantum ad se attinet, ipsa penitus non fuisset. Sic ergo, imo sublimius natus est de matre Filius Dei, secundum hominem, eo pacto quo cum corpore nasci docetur et animus; non quia utriusque sit una substantia; sed quia ex utraque fit una persona. Non tamen ab initio carnis incepisse dicimus Dei Filium, ne temporalem credat aliquis deitatem; non ab æterno Filii Dei novimus carnem, ne non

veritatem humani corporis, sed quamdam eum suscepisse putemus imaginem.

Ad secundum dicendum, quod hæc fuit ratio Nestorii, quam solvit Cyrillus in quadam epistola¹, dicens: Non dicimus quod Filius Dei indiguit necessario propter se secunda nativitate post eam quæ ex Patre est; est enim fatuum et indoctum, existentem ante omnia secula, et consempiternum Patri indigere dicere initio, ut sit secundo. Quoniam autem propter nos, et propter nostram salutem uniens sibi, secundum subsistentiam, quod est humanum, processit ex muliere, ob hoc dicitur nasci carnaliter.

Ad tertium dicendum, quod nativitas est personæ ut subjecti, naturæ autem ut termini. Possibile est autem uni subjecto plures transmutationes inesse, quas tamen necesse est secundum terminos variari. Quod tamen non dicimus, quasi æterna nativitas sit transmutatio aut motus, sed quia significatur per modum mutationis aut motus.

Ad quartum dicendum, quod Christus potest dici bis natus secundum duas nativitates. Sicut enim dicitur bis currere qui currit duobus temporibus, ita potest dici bis nasci qui semel nascitur in æternitate, et semel in tempore; quia æternitas et tempus multo magis differunt quam duo tempora, cum tamen utrumque designet mensuram durationis.

COMMENTARIUS.

1. Veritas fidei, quam hoc articulo D. Thomas docet, in superioribus variis testimoniis Scripturæ sacræ, Conciliorum et Sanctorum confirmata est, ubi ostendimus Beatissimam Virginem esse veram Dei matrem, Deumque et hominem vere concepisse ac genuisse. Nihil enim aliud est Christo attribui nativitatem temporalem (si de nativitate in utero agamus), quam ipsum esse factum seu genitum hominem ex Maria, vera matre sua; de nativitate autem extra uterum dicendum est statim post sequentem disputationem.

2. Christus vere ac proprie bis natus dicitur. — Unum igitur tantum adnotandum hoc loco superest circa solutionem ad 4, in qua D. Thom. movet dubium, an Christus possit dici bis natus. In quo Durand., in 3, d. 8, q. 2, negat eam locutionem esse veram. Quia ille terminus, *bis*, solum numerat actiones

¹ Ort. fid., c. 7, in med.

² Art. præc.

³ Text. 41 et seq., tom. 2.

⁴ Cap. 12, paul. post prin.

¹ In Concil. Chalced., actione 1, in epist. ad Nestorium, circa med., et in serm. Conc. Ephesin.